

Barne- og likestillingsdepartementet

Høringsnotat – Forslag til endringer i ekteskapsloven

Oppheving av adgangen til å gi dispensasjon fra alderskravet på 18 år for å inngå ekteskap i Norge.

13.12.2017

1	Høringsnotatets hovedinnhold.....	3
2	Gjeldende rett	3
2.1	Dispensasjon fra alderskravet i ekteskapsloven § 1 a.....	3
2.2	Gyldighetsspørsmål. Oppløsning av ekteskap.....	5
3	Utenlandsk rett	6
3.1.1	Nordiske lands rett	6
3.1.2	Enkelte andre europeiske lands rett	7
4	Internasjonale forpliktelser. Menneskerettighetene	7
5	Øvrig bakgrunn. Statistikk mv.	9
6	Departementets vurderinger og forslag	9
6.1	Dispensasjonsadgangen i ekteskapsloven § 1 a oppheves.....	9
6.2	Rettsvirkninger av brudd på 18-årsgrensen	10
7	Økonomiske og administrative konsekvenser	11
8	Ikraftsettings- og overgangsbestemmelser	11
9	Merknader til de enkelte bestemmelser	12
9.1	Til ekteskapsloven	12
10	Lovutkast.....	12

1 Høringsnotatets hovedinnhold

Barne- og likestillingsdepartementet legger med dette fram forslag til endringer i lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap (ekteskapsloven). Departementet foreslår å oppheve muligheten til å gi dispensasjon fra alderskravet ved inngåelse av ekteskap i Norge. Det vil si at det foreslås å innføre en absolutt 18-årsgrense for å inngå ekteskap i Norge, uten mulighet for unntak.

Ekteskapsalderen i Norge er 18 år, men ekteskapsloven åpner for å gi dispensasjon fra alderskravet når partene er mellom 16 og 18 år. Tillatelse gis etter en konkret vurdering av om det foreligger sterke grunner som tilsier dispensasjon, og det skal ikke være kurant med slik dispensasjon. Tillatelse gis av fylkesmannen.

Formålet med forslaget om å oppheve dispensasjonsmuligheten er å hindre at mindreårige inngår ekteskap i Norge. Selv om adgangen til å gi dispensasjon fra alderskravet i ekteskapsloven brukes sjelden, vil endringen sende et klart signal om at vi ikke aksepterer at ekteskap inngås av personer under 18 år i Norge. En viktig grunn til å forby ekteskap før 18 år er at den unge vanligvis ikke har nådd den modenhet eller evne som kreves for selvstendig å ta stilling til konsekvensene av å inngå ekteskap.

Det foreslås også at hver av ektefellene kan kreve ekteskapet oppløst uten forutgående separasjon eller samlivsbrudd ved brudd på aldersgrensen på 18 år, og at fylkesmannen gis en selvstendig søksmålsrett dersom ektefellene selv ikke reiser sak om oppløsning av ekteskapet.

Barne- og likestillingsdepartementet arbeider også med forslag om å stramme inn og klargjøre regelverket om anerkjennelse av utenlandske ekteskap, for eksempel der gifte mindreårige kommer til Norge. Departementet kommer tilbake med et eget høringsnotat om dette. I det samme høringsnotatet vil det bli foreslått å utvide søksmålsfristen på seks måneder for å reise sak om tvangsekteskap.

2 Gjeldende rett

2.1 Dispensasjon fra alderskravet i ekteskapsloven § 1 a

Ekteskapsalderen

Ekteskapsalderen i Norge er 18 år, jf. ekteskapsloven § 1 a første ledd. For ekteskap som inngås i Norge åpner imidlertid ekteskapsloven for å gi dispensasjon fra alderskravet på nærmere bestemte vilkår når partene er mellom 16 og 18 år, jf. ekteskapsloven § 1 a første til fjerde ledd. For at det skal gis dispensasjon, må de eller den som har foreldreansvaret for den mindreårige samtykke, og fylkesmannen må gi tillatelse. Nektet de eller den som har foreldreansvaret, eller vergen, å gi samtykke, kan fylkesmannen likevel gi tillatelse hvis det ikke er noen rimelig grunn for nektelsen.

Det kan aldri gis dispensasjon til parter under 16 år. Dette er i overensstemmelse med den seksuelle lavalderen på 16 år og straffeloven § 262 andre ledd, som slår fast at det er straffbart å inngå ekteskap med noen under 16 år.

Vilkåret om sterke grunner

Fylkesmannen kan bare gi tillatelse når det foreligger sterke grunner for å inngå ekteskap. Momenter i vurderingen av «sterke grunner» følger blant annet av Ot.prp. nr. 100 (2005-2006) Om lov om endringer i ekteskapsloven og straffeprosessloven mv. (tiltak for å forhindre tvangsekteskap mv.) side 9-10 og side 37-38 og av praksis. Se for øvrig rundskriv Q-2016-20 Lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap § 1 a.

Det skal ikke være kurant å gi dispensasjon. For helt unge under 17 år, skal dispensasjonspraksis være meget restriktiv.

Relevante momenter i vurderingen av om det skal dispenseres fra 18-årsgrensen er ifølge forarbeider og praksis blant annet søkers modenhet, den andre parts forhold, muligheten for økonomisk og annen støtte fra foreldrene mv., partenes religiøse overbevisning og om det foreligger et faktisk samlivsforhold.

Er jenta gravid, gis det dispensasjon når ikke sterke grunner taler imot det. En sterk grunn kan være at det foreligger lite fordelaktige opplysninger om en eller begge parter (som kriminalitet/rusmisbruk), og det er grunn til å frykte at et ekteskap mellom foreldrene snarere vil bli til skade heller enn til gagn for barna og dem selv.

Ekteskapsalderen i en søkers opprinnelsesland er ikke et relevant moment i vurderingen av om det skal gis dispensasjon, se Ot.prp. nr. 100 (2005-2006) side 9.

Sakens opplysning

Forvaltningsorganet skal påse at saken er så godt opplyst som mulig før vedtak treffes, se forvaltningsloven § 17 første ledd første punktum. I rundskriv Q-2016-20 er det gitt nærmere retningslinjer for fylkesmannens behandling av dispensasjonssaker etter ekteskapsloven § 1 a.

Fylkesmannen bør ikke gi tillatelse uten at det foreligger blant annet fødselsattest for begge brudefolk, opplysninger om bopel for begge brudefolk, opplysninger om brudefolkenes arbeids- og inntektsforhold, om hvordan de har ordnet seg med bolig for framtiden og erklæring fra dem eller den som har foreldreansvaret. Er bruden gravid, må legeattest om dette framlegges.

Før fylkesmannen avgjør saken, kan det kreves at søkeren legger fram legeattest og offentlig vandelsattest, og eventuelt anmodes om at slike attester framlegges for den andre parten. Fylkesmannen kan også innhente opplysninger fra politi eller barnevern. Fylkesmannen kan, om det finnes nødvendig og søker ikke har innvendinger, rådføre seg med familierådgivningskontor og andre sosiale institusjoner på stedet. Man kan eventuelt også henvise brudefolkene til slike institusjoner, før avgjørelse blir tatt eller uttalelse gitt i den enkelte saken.

2.2 Gyldighetsspørsmål. Oppløsning av ekteskap

Gyldigheten av ekteskap

Et ekteskap er ikke inngått dersom bestemmelsene om framgangsmåten ved vigsel i ekteskapsloven § 11 første ledd, ikke er overholdt, jf. ekteskapsloven § 16 første ledd. Det samme gjelder dersom en person uten vigselsrett har utført vigselen, jf. ekteskapsloven § 12, eller der det ikke foreligger gyldig prøvingsattest etter ekteskapsloven § 10.

At et ekteskap ikke er inngått ifølge ekteskapsloven § 16 første ledd, innebærer at ekteskapet er ugyldig, og at det betraktes som at det aldri hadde vært inngått, det vil si som en nullitet. Det kan imidlertid gis etterfølgende godkjenning når det foreligger særlige grunner, jf. ekteskapsloven § 16 andre ledd første punktum. Ugyldighet etter ekteskapsloven § 16 første ledd behøver ikke å fastslås ved dom.

Dersom ekteskapet anses som ugyldig, vil det ikke følge noen rettsvirkninger av ekteskapet, som for eksempel arv eller deling av formue.

Dersom vigselen er formelt gyldig, er det uten betydning for gyldigheten at de lovfestede materielle vilkårene for å inngå ekteskapet, for eksempel 18-årskravet i ekteskapsloven, viser seg å ikke være overholdt, se Holmøy/Lødrup 2001 side 44. Vigselen vil fortsatt være gyldig, og ekteskapet må i et slikt tilfelle oppløses på vanlig måte etter ekteskapsloven §§ 19 flg. Se avsnittet nedenfor om oppløsning av ekteskap. I Ot.prp. nr. 100 (2005-2006) på side 38 diskuterer departementet om det bør være en ugyldighetsregel for ekteskap inngått i strid med alderskravet, men konkluderer med at regelverket om prøving av ekteskapsvilkårene er tilstrekkelig for å unngå at det inngås ekteskap med mindreårige i Norge.

Oppløsning av ekteskap

Et ekteskap kan oppløses ved skilsmisse etter forutgående separasjon, ekteskapsloven § 19 jf. § 21, eller etter brutt samliv, ekteskapsloven § 19 jf. § 22. Når ektefellene har vært separert i minst ett år eller samlivet har vært brutt i minst to år, kan hver av ektefellene kreve skilsmisse. Det er fylkesmannen som behandler disse sakene. Et ekteskap som er inngått i strid med 18-årsgrensen i ekteskapsloven, må oppløses på denne måten, med mindre ekteskapet er inngått ved tvang eller lignende, og dermed kan oppløses uten forutgående separasjon eller samlivsbrudd.

En ektefelle kan kreve skilsmisse på grunn av overgrep og tvangsekteskap, se ekteskapsloven § 19 jf. § 23. Saken behandles av domstolene, og det kreves ikke forutgående separasjon eller samlivsbrudd.

Ektefellene kan også etter ekteskapsloven § 24 kreve ekteskapet oppløst dersom det er inngått mellom nære slektninger (hovedsakelig slektninger i rett opp- eller nedstigende linje eller søsken), jf. ekteskapsloven § 3, eller dersom ekteskapet er inngått i strid med bigamiforbudet i ekteskapsloven § 4. Slik sak behandles av domstolene. Det kreves ikke forutgående separasjon eller samlivsbrudd.

Det er ektefellene som kan kreve oppløsning av ekteskapet eller skilsmisse etter bestemmelsene i ekteskapsloven § 19, jf. §§ 21-24. I følge ekteskapsloven § 24, som gjelder oppløsning av ekteskap inngått med nære slektninger eller i strid med bigamiforbudet, skal imidlertid også fylkesmannen reise sak for å få ekteskapet oppløst, dersom ingen av ektefellene reiser slik sak. Dersom sterke grunner taler for det, kan fylkesmannen likevel beslutte at sak ikke skal reises eller at saksanlegg skal utsettes. Momenter i vurderingen av om det foreligger sterke grunner, er blant annet hensynet til barn og hensynet til partene, dersom disse har levd lenge sammen og vært i unnskyldelig uvitenhet om ekteskapshindringen.

For rettsvirkningene av de ulike måtene å oppløse ekteskapet på beskrevet ovenfor, gjelder de samme reglene, jf. NOU 1986: 2 side 51. Det vil si at for eksempel regler om arv og deling av formue kommer til anvendelse.

3 Utenlandsk rett

3.1.1 Nordiske lands rett

I *Danmark* ble det nylig vedtatt endringer i ægteskabsloven med formål om å sikre at dansk rett ikke understøtter at mindreårige inngår ekteskap. Alderskravet for å inngå ekteskap i Danmark er etter endringen 18 år, uten mulighet for unntak.

Lov om ægteskabs inngåelse og opløsning § 2 lyder nå: «Den, som er under 18 år, må ikke indgå ægteskab.»

I forbindelse med denne lovendringen ble kravet til alder også innført som en gyldighetsbetingelse på samme måte som de gjeldende kravene til selve vielseshandlingen. Det vil si at et ekteskap inngått der en eller begge partene på vigselstidspunktet er under 18 år anses ugyldig, og vigselen vil dermed være uten rettsvirkninger.

Lovendringene trådte i kraft 1. februar 2017.

Ekteskapsalderen i *Sverige* er 18 år, jf. äktenskapsbalken 2 kap 1 § som sier at «Den som är under 18 år får inte ingå äktenskap». Den tidligere muligheten for å gjøre unntak fra alderskravet ble opphevet ved lov 2014:376.

Etter äktenskapsbalken 5 kap 5 § har en ektefelle «rätt till äktenskapsskillnad utan föregående betänketid om det görs sannolikt att maken har tvingats att ingå äktenskapet eller om maken har ingått äktenskapet före 18 års ålder.» Det følger altså av svensk rett en umiddelbar rett til skilsmisse der en ektefelle har inngått ekteskapet før fylte 18 år. Slik sak kan også reises av «allmän åklagare» (påtalemyndigheten), jf. äktenskapsbalken 5 kap 5 § tredje ledd første punktum.

Ekteskapsalderen i *Finland* er 18 år, men Justisdepartementet kan gi tillatelse til å gifte seg for personer yngre enn 18 år dersom det foreligger særskilte grunner («särskilda skäl»), jf. äktenskapslagen 2 kap 4 §. De eller den som har foreldreansvaret skal om mulig gis anledning til å uttale seg.

Det er ingen absolutt nedre aldersgrense i finsk rett, men i praksis har det de seneste årene ikke vært gitt tillatelse til personer under 16 år. Den største delen av de som søker og får tillatelse til å gifte seg, er 17-åringer.

Ifølge lov nr. 31 av 14. april 1993 om ekteskap mv. § 7 er ekteskapsalderen på *Island* 18 år. Justisdepartementet kan gi tillatelse til yngre personer enn 18 år, dersom den eller de med foreldreansvar har fått uttale seg.

Det er svært få søknader om tillatelse til å gifte seg fra personer under 18 år, og søkerne er normalt rundt 17 år. Det vil svært sjelden komme på tale å gi tillatelse til personer under 16 år.

3.1.2 Enkelte andre europeiske lands rett

I Sveits og Nederland er ekteskapsalderen 18 år. Det kan ikke gjøres unntak fra dette. Tyskland innførte nylig også en absolutt 18-årsgrense.

I England er den nedre grensen for å inngå ekteskap 16 år om det foreligger samtykke fra foreldrene. Ellers er ekteskapsalderen 18 år. Det følger av Marriage Act 1949 at et ekteskap er ugyldig ('void') om noen av partene er under 16 år.

4 Internasjonale forpliktelser. Menneskerettighetene

Ifølge Grunnloven § 102 første ledd, som beskytter retten til privat og familieliv, har enhver «rett til respekt for sitt privatliv og familieliv, sitt hjem og sin kommunikasjon.»

Den europeiske menneskerettskonvensjonen artikkel 8 verner også om retten til privat- og familieliv og lyder:

- «1. Enhver har rett til respekt for sitt privatliv og familieliv, sitt hjem og sin korrespondanse.
2. Det skal ikke skje noe inngrep av offentlig myndighet i utøvelsen av denne rettighet unntatt når dette er i samsvar med loven og er nødvendig i et demokratisk samfunn av hensyn til den nasjonale sikkerhet, offentlige trygghet eller landets økonomiske velferd, for å forebygge uorden eller kriminalitet, for å beskytte helse eller moral, eller for å beskytte andres rettigheter og friheter.»

Departementet legger til grunn at en absolutt 18-årsgrense for å inngå ekteskap i Norge ikke vil innebære et uhjemlet eller uforholdsmessig inngrep i retten til familieliv, verken slik retten kommer til uttrykk i Grunnloven § 102 eller i EMK artikkel 8.

EMK artikkel 12 fastslår at:

- «Menn og kvinner i gifteferdig alder har rett til å gifte seg og til å stifte familie, i samsvar med de nasjonale lover som regulerer utøvelsen av denne rettighet.»

Retten til å inngå ekteskap er etter EMK artikkel 12 ikke en absolutt rettighet og rettigheten kan både begrenses materielt (for eksempel alder) og formelt (for eksempel krav til vigselen), så lenge begrensningene ikke er av et sånt omfang, at selve kjernen i retten til å gifte seg og stifte familie gjøres innholdsløs, jf. Den europeiske

menneskerettsdomstolens (EMD) avgjørelse i saken B. og L. mot Storbritannia (no. 36536/02) hvor domstolen uttaler:

«Article 12 secures the fundamental right of a man and woman to marry and to found a family. The exercise of the right to marry gives rise to social, personal and legal consequences. It is subject to the national laws of the Contracting States but the limitations thereby introduced must not restrict or reduce the right in such a way or to such extent that the very essence of the right is impaired.»

Det kan neppe sies at en 18-årgrense i tråd med myndighetsalderen i Norge, er en begrensning i retten til å gifte seg som går så langt at selve kjernen i retten til å gifte seg blir innholdsløs.

EMDs praksis viser for øvrig at statene må innrømmes en vid skjønnsmargin når det gjelder spørsmål om reguleringen av retten til å gifte seg, se for eksempel saken Z.H. og R.H. mot Sveits (no. 60119/12), hvor EMD uttaler:

«Article 12 expressly provides for regulation of marriage by national law, and given the sensitive moral choices concerned and the importance to be attached to the protection of children and the fostering of secure family environments, this Court must not rush to substitute its own judgment in place of the authorities who are best placed to assess and respond to the needs of society.»

En 18-årgrense er videre i tråd med uttalelser og anbefalinger fra FNs barnekomité og kvinnekomité i en felles generell kommentar om skadelige praksiser.¹ Komiteene definerer i punkt 6.2 barneekteskap som ethvert ekteskap der en av partene er under 18 år. Videre uttaler komiteene at et barneekteskap er å anse som et tvangsekteskap dersom en eller begge parter ikke har gitt et fritt og informert samtykke. Kun i eksepsjonelle tilfeller bør personer mellom 16 og 18 år gis tillatelse til å gifte seg. Slik tillatelse bør gis av en dommer basert blant annet på legitime eksepsjonelle grunner:

«A child marriage is considered as a form of forced marriage given that one or both parties have not expressed their full, free and informed consent. As a matter of respecting the child's evolving capacities and autonomy in making decisions that affect her or his life, in exceptional circumstances a marriage of mature, capable child below the age of 18 may be allowed provided that the child is at least 16 years old and that such decisions are made by a judge based on legitimate exceptional grounds defined by law and on the evidence of maturity without deference to cultures and traditions.»

FNs barnekomité anbefaler på det sterkeste i generell kommentar no. 4 fra 2003 at minimumsekteskapsalderen settes til 18 år:

«The Committee strongly recommends that States parties review and, where necessary, reform their legislation and practice to increase the minimum age for marriage with and without parental consent to 18 years, for both girls and boys.»

¹ Joint general recommendation/general comment No. 31 of the Committee on the Elimination of Discrimination against Women and No. 18 of the Committee on the Rights of the Child on harmful practices.

Den generelle felleskommentaren fra kvinnekomiteen og barnekomiteen er mer forbeholden enn barnekomiteens uttalelse fra 2003, men samlet trekker uttalelsene i retning av at 18 år må anses å være den anbefalte minimumsalder for å inngå ekteskap.

Departementet viser også til FNs bærekraftsmål nummer 5 delmål 5.3 som sier at det skal jobbes for å «[a]vskaffe all skadelig praksis, for eksempel barneekteskap, tidlige ekteskap og tvangsekteskap samt kvinnelig omskjæring.»

5 Øvrig bakgrunn. Statistikk mv.

Ingen av fylkesmennene rapporterte i 2016 om at de hadde behandlet søknader eller fattet vedtak i saker om dispensasjon fra alderskravet i ekteskapsloven. I SSBs statistikk over giftemålsrater for 2011 er det 0,1 av 1000 personer i alderen 17 år som er førstegangsgift, mens det ikke er noen i alderen 16 år. De tilsvarende tallene for 2015 og 2016 er 0 av 1000 personer i begge grupper.²

Etter departementets syn støtter denne utviklingen en oppheving av muligheten for at personer under 18 år gis tillatelse til å gifte seg i Norge. Departementet legger til grunn at dispensasjonsadgangen har blitt benyttet sjelden de senere årene, og at en opphevelse av denne adgangen i første rekke vil ha en signaleffekt. Se nærmere i punkt 1 og 6.

6 Departementets vurderinger og forslag

Departementets forslag:

Departementet foreslår å oppheve muligheten for å gi personer mellom 16 og 18 år tillatelse til å gifte seg, jf. ekteskapsloven § 1 a. Det vil si at det innføres en absolutt 18-årsgrense for å inngå ekteskap i Norge, uten mulighet til å gjøre unntak.

Det foreslås også at hver av ektefellene kan kreve ekteskapet oppløst dersom det er inngått i strid med 18-årsgrensen. Dersom ingen av ektefellene reiser sak, kan fylkesmannen reise sak om oppløsning av ekteskapet.

6.1 Dispensasjonsadgangen i ekteskapsloven § 1 a oppheves

Samfunnsutviklingen, der flere par velger å leve sammen og stifte familie uten å inngå ekteskap, utviklingen innenfor menneskerettighetene og i de andre nordiske landene, og nedgangen i antallet søknader om tillatelse til å gifte seg under 18 år, tilsier, etter departementets vurdering, at det bør innføres en absolutt 18-årsgrense for å inngå ekteskap i Norge. En slik absolutt grense vil også være forenlig med myndighetsalderen. Å inngå ekteskap er en beslutning med omfattende personlige og rettslige virkninger. Valget bør tas på selvstendig grunnlag av de personene som faktisk skal inngå ekteskapet, ikke etter en vurdering fra myndighetene av om det foreligger sterke grunner eller ikke, og eventuelt med tillatelse fra den eller de som har foreldreansvaret.

² <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/ekteskap>, se tabell 6

Videre mener departementet at å innføre en absolutt 18-årsgrense vil sende et viktig signal utenlands om at norske myndigheter ikke aksepterer ekteskap inngått av mindreårige i Norge.

En person under 18 år kan, av ulike grunner, ønske å inngå ekteskap. Det kan for eksempel være tilfeller der den ene parten er gravid, og det i parets miljø er forbundet med skam å få et barn utenfor ekteskap, for eksempel fordi deres religiøse overbevisning tilsier dette. Departementet peker på at et slikt tilfelle ikke nødvendigvis vil fanges opp av dagens regelverk uansett, og at det i praksis sjelden vil oppstå slike tilfeller. Hensynet til å unngå at mindreårige inngår ekteskap, må uansett veie tyngre.

Det kan også innvendes at en absolutt 18-årsgrense kan skape et insentiv for enkelte til å reise utenlands for å gifte seg. Departementet viser her til reglene om anerkjennelse av utenlandske ekteskap der en eller begge parter har tilknytning til Norge i ekteskapsloven § 18 a andre ledd. Utgangspunktet der er at et ekteskap som er inngått i utlandet, ikke anerkjennes dersom minst en av partene var norsk statsborger eller fast bosatt i Norge på vigselstidspunktet og en av partene var under 18 år. Et slikt ekteskap vil kun bli anerkjent av norske myndigheter ved etterfølgende søknad dersom det foreligger sterke grunner. Praksis her har vært meget restriktiv. På denne bakgrunn mener departementet at en absolutt 18-årsgrense for å inngå ekteskap i Norge ikke vil gi insentiver til å reise utenlands for å gifte seg.

Departementet mener samlet sett at det er gode grunner til å oppheve adgangen til å gi dispensasjon for personer mellom 16 og 18 år til å gifte seg i Norge.

6.2 Rettsvirkninger av brudd på 18-årsgrensen

Dersom det innføres en absolutt 18-årsgrense, er det spørsmål om partene, slik som i dag, må oppløse ekteskapet på vanlig måte, om brudd på aldersgrensen bør føre til ugyldighet eller om det eventuelt kan tenkes andre løsninger.

Departementet mener at den beste løsningen vil være at partene, som i dag, kan kreve ekteskapet oppløst, men mener at regelen bør forsterkes ved at det ikke lenger skal stilles krav til forutgående separasjon eller samlivsbrudd for å få skilsmisse i disse tilfellene. Det foreslås også å innføre en ny adgang for fylkesmannen til å reise sak om å få ekteskapet mellom de mindreårige oppløst dersom ektefellene ikke selv reiser slik sak.

Ekteskapsalder er et lovfestet materielt ekteskapsvilkår. Brudd på slike vilkår medfører etter gjeldende rett ikke ugyldighet så lenge vigselen er formelt gyldig. Dersom ugyldighetsalternativet skal vurderes, må brudd på vilkåret om alder dermed gjøres til en særskilt ugyldighetsgrunn.

Dersom ekteskapet anses ugyldig, vil det ikke følge noen rettsvirkninger av ekteskapet, som for eksempel arv eller deling av formue. Dette i motsetning til oppløsning av ekteskap, som har de samme rettsvirkninger som skilsmisse.

Departementet ser det som svært viktig at det finnes effektive tiltak som kan forebygge at ekteskap med mindreårige finner sted. Departementet mener at dagens regelverk om

prøving av ekteskapsvilkårene i utgangspunktet er tilstrekkelig for å unngå at det inngås ekteskap med mindreårige i Norge. Dersom brudd på vilkåret om alder helt unntaksvis likevel skulle skje, bør ektefellene, etter departementets vurdering, gis mulighet til å kreve ekteskapet oppløst uten at det er nødvendig med forutgående separasjon eller samlivsbrudd. En slik adgang finnes i dag der det er inngått ekteskap mellom nære slektninger og der partene har giftet seg til tross for at en av dem er gift fra før. Forslaget innebærer mulighet for raskere oppløsning av ekteskapet enn i dag, hvor den vanlige regelen om separasjonstid og samlivsbrudd gjelder. En slik løsning vil også være i tråd med gjeldende rett om at ekteskapet ikke er ugyldig, der alderskravet ikke er oppfylt. Dersom brudd på aldersvilkåret reguleres i ekteskapsloven § 24, vil også fylkesmannen ha anledning til å reise sak for å få ekteskapet oppløst dersom ikke ektefellene gjør det, jf. ekteskapsloven § 24 andre ledd. De offentlige hensyn, om at vi ikke aksepterer ekteskap inngått mellom mindreårige i Norge, som ligger bak innføringen av en absolutt 18-årsgrense, vil dermed ivaretas gjennom at fylkesmannen gis selvstendig søksmålsadgang. En slik adgang finnes, som nevnt, ikke i dagens regelverk, og vil sånn sett innebære en styrking av gjeldende rett.

Departementet viser avslutningsvis til at det å inngå ekteskap med en person under 16 år kan straffes, jf. straffeloven § 262. Departementet mener at det ikke er grunnlag for å skjerpe straffelovens § 262 ved å heve aldersgrensen der fra 16 år til 18 år, selv om det nå innføres en absolutt 18-årsgrense for å inngå ekteskap i Norge. Bakgrunnen for regelen i straffeloven er blant annet at det er en sterk presumsjon for at ekteskapet er inngått ved tvang, når minst én av ektefellene er yngre enn 16 år. Denne presumsjonen gjør seg ikke gjeldende på samme måte når personene er mellom 16 og 18 år. Det vises også til at den seksuelle lavalder i dag er 16 år, og at seksuell omgang med personer under 16 år er straffbart jf. straffeloven §§ 302 flg. Se også Ot.prp. nr. 100 (2005-2006) side 38. De offentlige hensynene som ligger bak den foreslåtte 18-årsgrensen i ekteskapsloven vil ivaretas gjennom fylkesmannens selvstendige søksmålsadgang for å få ekteskapet oppløst.

7 Økonomiske og administrative konsekvenser

Forslaget om å oppheve muligheten til å gi dispensasjon fra 18-årsgrensen, antas ikke å ha økonomiske og administrative konsekvenser av betydning. Kostnader til fylkesmannens saksbehandling av søknader om tillatelse til å gifte seg under 18 år vil bortfalle, men forslaget gjelder svært få saker.

Forslagene i høringsnotatet om hhv. å gi ektefellene mulighet til å kreve ekteskapet oppløst uten forutgående separasjon eller samlivsbrudd og fylkesmannens selvstendige søksmålsadgang, antas heller ikke å ha økonomiske og administrative konsekvenser av betydning. Forslagene vil gjelde svært få tilfeller.

8 Ikraftsettings- og overgangsbestemmelser

Departementet foreslår at loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.

Muligheten til å søke fritak fra 18-årsgrensen opphører fra tidspunktet for lovens ikrafttredelse.

Den absolutte 18-årsgrensen får anvendelse på søknader om tillatelse til å gifte seg som mottas av fylkesmannen etter lovens ikrafttredelse.

Departementet foreslår videre at det fastsettes at fylkesmannens adgang til å reise sak om oppløsning av et ekteskap inngått i strid med 18-årsgrensen, skal gjelde for ev. ekteskap inngått etter lovens ikrafttredelse. Det samme gjelder for ektefellenes adgang til å kreve oppløst et ekteskap inngått i strid med 18-årsgrensen.

9 Merknader til de enkelte bestemmelser

9.1 Til ekteskapsloven

Til § 1 a

Paragrafen gjelder ekteskapsalder i Norge. Paragrafen har tidligere gitt fylkesmannen adgang til, på nærmere bestemte vilkår, å gi dispensasjon til personer mellom 16 og 18 år til å gifte seg i Norge. Paragrafen endres ved at fylkesmannens dispensasjonsadgang oppheves, og at det dermed innføres en absolutt 18-årsgrense for å inngå ekteskap i Norge, uten mulighet for unntak.

Til § 24

Paragrafen gjelder oppløsning av ekteskap uten forutgående separasjon eller samlivsbrudd dersom ekteskapet er inngått i strid med forbudet mot bigami eller ekteskapet er inngått mellom nære slektninger. Paragrafen endres ved at ekteskap inngått i strid med aldersgrensen i ekteskapsloven § 1 a også kan kreves oppløst uten forutgående separasjon eller samlivsbrudd. Fylkesmannens kan reise sak om oppløsning av ekteskapet dersom ektefellene ikke reiser slik sak. Fylkesmannens adgang til likevel å beslutte at sak ikke skal reises eller at saksanlegg skal utsettes, dersom sterke grunner taler for det, gjelder også for ekteskap inngått i strid med 18-årsgrensen.

10 Lovutkast

I

I ekteskapsloven gjøres følgende endringer:

§ 1 a skal lyde:

§ 1 a. Ekteskapsalder.

Den som er under 18 år, kan ikke inngå *ekteskap*.

§ 24 skal lyde:

§ 24. Oppløsning av ekteskap som er inngått i strid med § 1 a, § 3 eller § 4.

Hver av ektefellene kan kreve ekteskapet oppløst dersom det er inngått i strid med § 1 a, § 3 eller § 4.

Reiser ingen av ektefellene sak, skal fylkesmannen reise sak for å få ekteskapet oppløst. Dersom sterke grunner taler for det, kan fylkesmannen likevel beslutte at sak ikke skal reises eller at saksanlegg skal utsettes.

En ektefelle kan kreve skilsmisse når den andre ektefellen har inngått nytt ekteskap i strid med § 4.

Nytt ekteskap i strid med § 4 kan ikke kreves oppløst etter første eller andre ledd dersom det tidligere ekteskapet er blitt oppløst.

II

Ikraftsettings- og overgangsbestemmelser

Loven gjelder fra den tiden Kongen bestemmer.

Ekteskapsloven § 1 a om ekteskapsalder gjelder for søknader om tillatelse til å inngå ekteskap som mottas av fylkesmannen etter lovens ikrafttredelse.

Ekteskapsloven § 24, jf. § 1 a, gjelder for ekteskap som er inngått etter lovens ikrafttredelse.